

Uvodnik

Uvodnik

Prošlo je već neko vrijeme otkada se časopis studenata filozofije pojavio u tiskanom obliku – za iskupljenje, ovaj put dolazi u opširnom dvobroju (21/22). Nastanak temata pod naslovom “Marksistička teorija subjekta” ima dakako svoj historijat uspona i padova, no srećom, izlazi u obliku čiji stupanj koherentnosti i teorijske relevantnosti možemo smatrati zadovoljavajućim. Izvorno, ovaj se temat trebao pozabaviti teorijom subjekta općenito, pokriti cijeli teorijski horizont o subjektu, što se, s jedne strane, pokazalo preambiciozno za format jednog studentskog časopisa, a s druge se strane dogodilo to da su odabrani tekstovi (dva od tri autorska rada, prijevodi i prikazi) više naginjali jednom specifičnom teorijskom okviru – marksizmu. Kako ne bismo morali izvoditi prokrustovsku gimnastiku na prijevodima i radovima gdje je većina imala jedan čvrst polazišni horizont, činilo se jednostavnijim tematu naprosto dodati prefiks te tako do kraja odraditi ono što nam se u procesu stvaranja novoga broja nametnulo: marksističku teoriju subjekta. To nam je otvorilo put da po prvi puta na ovim prostorima predstavimo neke možda manje poznate autore i škole itekako važne u suvremenim raspravama u marksizmu.

Uvodnik

Temat otvaramo s tri autorska teksta od kojih je prvi rad Marka Losonzca koji istražuje genealogiju subjekta kroz njegovu pravno-političku povijest, njegov status u kapitalizmu te pozicije subjekta u marksizmu. Tekst Aleksandra Matkovića tematizira ekonomske i socijalne aspekte duga u kapitalizmu. Rad je podijeljen u tri dijela. U prvom dijelu razmatra dug kao sastavni dio produkcije kapitala, potom obrađuje ulogu dužničke subjektivnosti u formiranju tržišta te njegovo discipliniranje i kontrolu, dok se u trećem dijelu bavi formama otpora dužništvu – otpis duga, pravo na insolventnost itd. Posljednji autorski rad koji objavljujemo u ovom tematu tekst je Bernarda Koludrovića koji se temelji na romanu *Buddha iz predgrađa* autora Hanifa Kureishija. Koludrović će putem glavnog lika romana promišljati hibridno tijelo obilježeno ambivalentnim označiteljima kolonizatorskog diskursa i postkolonijalnim zahtjevima za pravo na samoodređenje.

Pitanje o subjektu u marksizmu može ali i ne mora odmah povući pitanje o proletarijatu kao revolucionarnom subjektu i problemu partije kao njegove avangarde. Status proletarijata, njegov historijat, teorija kao i politička praksa naširoko su obrađeni već u prvom prijevodu koji donosimo – radi se o tekstu Lucija Magrija. Na taj tekst dobro se nadovezuje prijevod teksta Christophera Arthura koji problematizira pojam povijesne uloge proletarijata osvrćući se na hegelijanski subjekt. Nakon toga slijedi par tekstova posvećenih subjektu u kapitalizmu, ulozi teorije, Marxovoj teoriji vrijednosti i kritici političke ekonomije te na kraju kapitalu kao subjektu. Nadalje, preko teksta Roberta Albrittona čitatelj/ica će se, barem posredno, upoznati s kod nas možda nedovoljno poznatom ali u marksističkoj teoriji itekako važnom japanskom školom marksističke političke ekonomije, čiji autori Kozo Uno i Tom Sekine svoj rad temelje na detaljnoj studiji Hegela pri razumijevanju osnovnih kategorija Marxove kritike u *Kapitalu*. Albritton se kritički osvrće na pristupe koji subjektivnost dovode u vezu s unutarnjom logikom kapitala što ih vodi u redukcionizam na klase. On predlaže drugo rješenje koje subjektivnost elaborira preko Marxove teorije vrijednosti koja po njemu ima puno veću eksplanatornu moć.

Od prijevoda koje objavljujemo dva, strogo gledano, ne dotiču direktno naslov temata ali ih smatramo presudnima za pokušaj razumijevanja problematike subjekta u marksističkim raspravama, kako kod nas, tako i šire. Prvi je tekst Étiennea Balibara koji je zgodna rekonstrukcija, ali i kritika strukturalizma – na ovim prostorima zadanog teorijskog polazišta u bilo kojoj raspravi o subjektu posljednjih nekoliko desetljeća. Drugi je tekst Michaela Heinricha. Njegov je tekst, s jedne strane, oštra kritika tradicionalnog marksizma koji je svoj utjecaj imao i kod nas. Tradicionalni marksizam bismo ukratko mogli opisati kao jednu dugo vremena dominantu liniju iščitavanja *Teza o Feuerbachu* kao bitnog mjesta Marxove filozofije ne uzimajući u obzir kontekst njihovog nastanka te njihov status kod Marxa u nastavku njegovih istraživanja. Heinrich nastavlja Althusserov posao razdiobe mladog i kasnog Marxa na jedan iscrpniji način te kroz minucioznu filološku analizu i kroz mnoštvo građe i dokaza (čemu su najviše doprinijela MEGA izdanja Marxa i Engelsa zasada dostupnih jedino na njemačkom jeziku). Osim toga, on nudi čvrste dokaze kako je kod samog Marxa kroz godine rada došlo do zamjene teorijskog objekta što u konačnici dovodi u pitanje stav da

se kod kasnog Marxa radi o obradi iste problematike ali u drugačijim terminima. Posebno jak naglasak Heinrich stavlja na Marxov odmak od empirizma *Njemačke ideologije* ka sasvim novoj praksi kritike koja kao svoj preduvjet ima “proizvodnju pojmova”, a kako bi se izbjegao “grubi empirizam” vulgarnih ekonomista koji apstrahiraju od objekta svojega istraživanja u onom obliku u kojem im se predstavlja u konkretnom historijskom trenutku.

Heinrichov tekst, koji je strogo marksološkog karaktera, u ovom je dvobroju ujedno i uvod u jedan, nazovimo ga tako, podtemat posvećen raspravi o statusu kapitala kao automatskog subjekta. Raspravu imate prilike čitati kroz tri teksta, počevši od Wenera Bonefelda koji je raspravu otvorio, odgovora koji su napisali Jürgen Behre i Nadja Rakowitz te na kraju kritike prethodna dva rada u tekstu Michaela Sommera i Dietera Wolfa. Heinrich je tu važan utoliko što će čitatelju/ici omogućiti uvid u olako korištenje niza termina koji u Marxovu opusu nemaju isti status u različitim etapama razvoja. Stoga bi naš savjet, ako čitatelj/ica to dopusti, bio da prije čitanja rasprave o automatskom subjektu neko vrijeme posveti Heinrichovu tekstu a onda krene na tri rasprave koje slijede nakon njega. Naravno, tri teksta iz rasprave o automatskom subjektu čine koherentnu cjelinu i mogu se čitati u odvojenosti od Heinricha što neće dovesti do nikakvih problema u razumijevanju argumenata.

Čitatelj/ica će primijetiti kako tekstovi koje nudimo u ovom tematu odmiču od jedne tradicije marksizma koja je svoj trag ostavila i na našim prostorima. Navedeni tekstovi (s izuzetkom prvog prijevoda Lucija Magrija) promatraju Marxov rad prije svega kao kritiku, a ne teoriju koja se očituje u obliku kritike političke ekonomije. Njegov rad nije tek jedna u nizu od teorija područstvljenja koja može ali i ne mora dati adekvatan opis svijeta u kojem živimo. To je kritika određenog društva uređenog na stanovitim principima. Ona svoj objekt ne opisuje već ga kritizira. Iz tog razloga važno mjesto zauzima upravo Heinrichov marksološki tekst usmjeren na kritiku ali i prokazivanje tradicionalnih ambivalencija u shvaćanju Marxovih djela kao koherentne cjeline i jedne opće teorije područstvljenja od početka povijesti pa do njezina kraja. Ovim brojem ulazimo u marksizam kao još uvijek nedovoljno istražen teorijski kontinent koji unutar samoga sebe ima cijeli historijat nastanka i recepcije. Nastanka u smislu Marxovih tekstova koji se rađaju u specifičnom kon-

Uvodnik

tekstu i kao reakcija na određenu (prije svega ekonomsku) tradiciju. Recepcije u smislu kako je Marxov rad primljen, kako su nastavljači tumačili osnovne kategorije njegove kritike (historijski, dijalektički, logički) i kakve su konzekvence povlačili iz tih tekstova.

Ako bi ovaj broj imao cilj onda bi on u svakom slučaju uključivao par stvari. U prvom redu, on za cilj ima posredstvom navedenih tekstova propitati recepciju Marxa kako na ovim prostorima tako i u cijeloj tradiciji (u što bi spadao i Engels), od II. i III. internacionale (Kautsky, Bernstein, Lenjin) preko Zapadnog marksizma (Lukacs, Korsch, Frankfurtska škola, Praxis grupa, Sartre) te od 1960ih godina naovamo (Backhaus, Reichelt, Wolf, Heinrich). Upoznati čitatelje/ice sa statusom današnjih rasprava o vitalnim dijelovima Marxove kritike kao što je recimo teorija vrijednosti, subjekt i subjektivnost, fetišizam i empirizam. Bitan je element svakako misao da Marxova kritika političke ekonomije nije dovršena i da zbog toga treba stanovitu rekonstrukciju (što je dosta aktualno u Njemačkoj u ovom trenutku). Ukoliko se makne dogma nedodirljivosti predodžbe kritike političke ekonomije onda to ostavlja prostor da i u samom Marxovu djelu primijenimo metodu identificiranja ezoteričnih i egzoteričnih dijelova što u daljnjem radu može pomoći u (re)konstrukciji kritike. Ta misao kod nekih može izazvati negodovanje, no nažalost (ili nasreću), “nema širokog drumca koji vodi u nauku” i stoga kritika, da bi bila kritika, mora biti nemilosrdna kako prema drugima tako i prema samoj sebi.

Uredništvo